

ИНТЕРВЮ С ДОЦ. Д-Р ДЖОШУА ШИФРИНСЪН
ПРЕПОДАВАТЕЛ ПО ПОЛИТИЧЕСКИ НАУКИ В
GEORGE BUSH SCHOOL OF GOVERNMENT

- *Доц. Шифринсън, когато президентът Буш взема решение за срещата в Малта, какви са преговорните позиции на американската страна?*
- Мисля, че трябва да правим разлика между амбициите и преговорните позиции преди падането на Берлинската стена на 9 ноември 1989 година и на преговорните позиции, които се оформят след това. Преди всичко, преди падането на Берлинската стена администрацията на президента Буш всъщност не е имала преговорни позиции. Намерението за срещата в Малта е било не толкова да се водят преговори, колкото да бъде познавателна сесия. Президентът встъпва в длъжност през януари 1989 година. Той е трябвало да се срещне един на един официално с Горбачов или с някой от съветското ръководство. Но след като започват да се трупат събития в Източна Европа, а и САЩ са били заинтересовани от преговорите за контрол над въоръженията, от развитията в райони като Централна Америка, като Афганистан по онова време, Президентът е искал да се срещне с Горбачов, да го опознае отблизо и да изгради отношения с него. Така че, преди падането на Берлинската стена това е било по-скоро познавателна среща, без никакви специфични преговорни становища. И след това, разбира се, след падането на Берлинската стена решаващото тук е не американската страна да се придвижи към официални позиции за преговори и „търгуване“, но Президентът Буш е искал ясно да покаже, че е заинтересован от това в промените в Източна Европа да се случат по мирен начин. Разбира се, никой не би могъл да знае, че Горбачов или съветското ръководство не възнамеряват да използват сила за да спрат промените в региона и Президентът е искал да бъде много ясен и да покаже, че подавянето със сила на демокрацията, на либерализма ще бъде вредно и погубно за съветско-американските отношения. Това не е било официална позиция, но това е било имплицитна позиция на САЩ. Отново - това е трябвало да бъде опознавателна среща, но по хода на развитието на събитията се превръща в договорна позиция където казваш „Аз искам мирна промяна без да правя от това официална преговорна позиция“.
- *Каква е логиката на срещата в Малта? Защо Президентът Буш инициира тази среща?*
- Така. Тук има две точки. Първо, след като встъпва в длъжност през януари 1989 г. Президентът Буш многократно е бил търсен от съветското ръководство за среща. Президентът не е искал да действа прибързано за среща със съветското ръководство по много причини. Той е бил вицепрезидент на Рейгън и и затова е искал малко време за да може да изработи своя собствена политика. Когато събитията в Източна Европа започват да се развиват той вероятно е искал да направи пауза и да обмисли своята позиция. Каквито и да са причините, САЩ отлагат срещата с Горбачов за известно време. Но, разбира се, след като Президентът Буш посещава Полша и Унгария през юли 1989 година, той започва да разглежда възможностите да се срещне с Горбачов. Неговото намерение е било да изгради отношения на разбирателство, да изгради доверие между лидерите. В международните отношения, в дипломатията е много трудно да правиш бизнес ако не познаваш лидера на отсрещната страна. Мисля, че Президентът Буш е виждал възможностите, които възникват в Източна Европа и с натрупването на (нови) възможности в американско-съветските отношения, Президентът проявява интерес да опознае Горбачов като равнопоставен и като лидер. След падането на Берлинската стена и след като събитията в Източна Европа ускоряват ход през есента на 1989 година, САЩ са заинтересовани от среща с

Генералния секретар Горбачов по онова време за да се опознаят и да решат как двете страни да рамкират позициите си по натрупващите се събития в Източна Европа и да намалят търканията, да намалят вероятността от погрешно разбиране, което би могло да свърши зле и за двете страни и, разбира се, за хората от Европа.

- *Какво пространство за маневриране има американската делегация на тези преговори?*
- Мисля, че да говорим за маневриране е малко коварно защото САЩ всъщност не са имали официално въпроси, по които са искали да преговарят. Мисля, че американската позиция за контрола над въоръженията, за регионалния диалог, за промените в Източна Европа, не е била твърда даденост по онова време. Съединените щати нямат ясна крайна цел когато се оказват на този кръстопът. Но има основни положения, които искат да постигнат. Най-малкото, искахме да видим постепенна мирна промяна в Източна Европа, САЩ искат да видят разпространение на промените и демокрацията в региона. Искат регионалните спорове в Централна Америка, Южна Азия, Югоизточна Азия, Афганистан да бъдат решени в една рамка на сътрудничество. Искат да видят напредък в контрола над въоръженията. Отново, това не е задължително определено, но то е основата на това до къде са готови да стигнат САЩ. Така, че аз мисля, че е имало някакво пространство за маневри в горния слой, но под него е имало някои неща, по които САЩ не искат да отстъпват пред СССР.
- *Това означава ли, че по онова време САЩ не са имали изграден политически подход спрямо Източна Европа?*
- Мисля, че са имали предвид няколко основни неща. Първо, САЩ са били много заинтересовани либерализацията да продължи, да продължи разпространението на демокрацията. Горбачов, разбира се, беше един от водещите защитници на реформите в Източна Европа. Разбира се, ние не очаквахме, че комунистическите правителства ще паднат от власт, още по-малко пък, че Варшавският договор ще се разпусне. Но ние искахме да видим осъществяването на реформите, в известен смисъл да има либерализация. САЩ искаха да насърчат и да улеснят тези тенденции. Това, което се опитвам да кажа, е че САЩ искаха да видят, че се разпространяват либералните ценности, принципите на демокрацията, но те не са имали непременно намерението да се разпусне Варшавския договор или пък да насърчават въстания. Те искат тези промени да стават чрез един взаимноприемлив подход и – ако е необходимо, това да става постепенно.
- *Това означава ли, че САЩ се искали да усилят ролята на НАТО и дали са мислили за разширяване на НАТО? Знаете, води се голям дебат дали е имало обещание, че НАТО няма да се разпространява на изток. Имало ли е такова „нарушено обещание“?*
- Този дебат възниква през зимата и пролетта на 1990 година. А срещата на Малта е в началото на декември 1989 година. Не мисля, че по онова време някой е мислил за разширяване на НАТО просто защото въобще не е било ясно, че Варшавският договор, който е рамката на алианса на Съветския съюз в Източна Европа, си отива, че ще се разпадне. Мисля, че трябва да направим ясно разграничаване между промените, които по това време се случват на място в Източна Европа – това е либерализацията в държави като България, Полша, Унгария, Чехословакия, и тяхната вярност към Варшавския договор. Мисля, че Горбачов и САЩ по това време, времето на срещата в Малта, са очаквали, че в тези държави ще има реформи, но че това ще означава рухване на Варшавския договор и – като следствие, отваряне на възможности за разширяване на НАТО, това определено не е било ясно. Не мисля, че по това време (на срещана на Малта – бел. ред.) хората са мислили за разширяване на НАТО.

- *В заключение, какво е влиянието на Малта в по-широк план, първо - за бъдещето на Европа, и след това – за света?*
- Мисля, че в краткосрочен до средносрочен план има много важно влияние по един фин начин. Спомнете си, че към онова време на срещата на Малта са минали само три седмици от падането на Берлинската стена и отварянето на границата там и Хелмут Кол, тогава канцлер на Германия, и Горбачов и Буш през целия ноември все още не са много наясно ще бъде ли обединението (на Германия – бел. ред) цел, какви ще са условията, при които ще стане това обединение. Германия, сигурен съм, че знаете това, по много начини е сърцето на Студената война в Европа. Тя е разделена така, че да даде известна стабилност на Европа по време на Студената война. Фактът че само няколко дни преди срещата на върха Кол обявява план за обединението на Германия създава проблеми и на САЩ и за Горбачов. Седейки във Вашингтон кой би могъл да каже как ще реагират Съветите на това. Малта дава на Президента Буш възможността да види реакцията на Горбачов на перспективата за обединението на Германия по много начини. И когато става ясно, че Горбачов няма буквално „да се сражава“ за Източна Европа или – дава индикации, че той не би се бил за Източна Европа, Президентът Буш се почувства овластен, видя възможност да подкрепи западногерманските планове, плановите на Кол да започне обединението на Германия. Мисля, че срещата на върха в Малта допринесе да бъде улеснена американската подкрепа за бързото обединение на Германия. Това – в краткосрочен план. В това присъства и усещането, че Президентът Буш може да научи какви са базисните, ненакърними интереси на СССР в Източна Европа, степента да която Горбачов е готов да се бие за Източна Европа и да се противопоставя на промени на място в Източна Европа. Всъщност, той се чувства доста комфортно с това до какво ниво, до каква степен са промените в Източна Европа. Всичко това помага на САЩ да бъде изяснена сложната международна ситуация и така изиграва роля за оформянето на американската позиция докато промените набират скорост през януари и февруари 1990 година. Това – в краткосрочен до средносрочен план. В дългосрочен план – това е първият път, когато президентът Буш и Генералният секретар Горбачов се срещат по време на мандата на президента Буш и фактът, че в Малта те успяха да изградят отношения на разбирателство, които след това продължиха в последващи разговори по телефона и в срещи през 1990 и 1991-ва година, допринесе за изграждане на доверие между двамата лидери. Това спомогна да се смажат нещата, наистина способства за мирната революционна промяна – това толкова рядко животно в международната политика, във време когато Съветският съюз губи влияние в Източна Европа, а след това и самият СССР рухва. Така че, изграждането на доверие между двете страни е един от дългосрочните позитиви, една от дългосрочните цели и и факт с дългосрочно значение от срещата в Малта.
- *Вие казахте, че разделена Германия е била сърцевината на Студената война. Смятате ли, че обединена Германия е сърцевината на разширяването на ЕС и на европейската интеграция?*
- Нека поясня забележката си когато казах, че Германия е била в центъра на Студената война. Аз не се опитвам да подчертая важността на идеологията или важността на икономиката или важността на хората на място. Това, което имам предвид, казвайки че Германия е сърцевината на Студената война е, че ако Германия беше съюзник със САЩ, ако една обединена Германия беше съюзена със САЩ, тогава Съединените щати щяха да са в много силна позиция срещу СССР. Обратното, ако Съветският съюз се съюзеше с обединена Германия, той би бил в много силна позиция срещу САЩ и страните от НАТО. Така че когато казвам, че Германия е в сърцето на Студената война аз просто имам предвид, че геополитически погледнато, въпросът кой с кого ще се съюзи и кой ще има влияние върху обединена Германия беше в центъра на Студената

война в Европа. Това е пояснението към моята бележка. Аз определено смятам, че обединена Германия е била невероятно важна за Европейската икономическа общност, днешният ЕС. Очевидно тя оказва доста икономическа подкрепа, а също и дава известни икономически и политически мускули на ЕС. Дали тя е особено отговорна или единствено отговорна за разширяването на ЕС аз не съм достатъчно квалифициран да отговоря, но бих сметнал, че никой не може да наложи волята си над един народ или на една държава, която не иска да се присъедини към ЕС.